

Gogolák Lajos:

Ruszin föld – magyar hagyomány....

A ruszin föld visszatérése és a lengyel-magyar érdekösszességbe való beilleszkedése nemcsak ennek a földnek nagy politikai jelentőségére figyelmeztet, de szellemi értékeire is. Ha ez a szép és szomorú vidék nemrég még hídja lehetett a kelet felé tekintő cseh politikának, mostani jelentősége éppen így a hidalás. Így volt ez évszázadokon át. Erre érintkezett Erdély a Felvidékkel s erre küldték az Alföld híradását Szatmár és Szabolcs; erre felé jártak hadaikkal Bocskai, Bethlen Gábor, Rákóczi György és Rákóczi Ferenc; ez a szomorú, sötétedő föld volt a nemzeti ellendállások egyik gyűlhelye a betolakodott idegenek ellen. S talán később ezért is lett a sorsa a teljes jelentéktelenség, az idegen földesuraság, mikor elkoboztatott a Rákócziak rengeteg birtoka. Idegen urak a munkácsi vár jövedelméből építettek messzi német földön, Würzburgban csodálatos barokk palotákat és a szabadság utolsó végvára, Munkács a tiszta emberséget és jobb, önálló magyarságot hirdető börtönévé, Kazinczy börtönévé züllött alá...

A szabadság e kirepítő, hidaló otthonától már nem volt messzi Eperjes előkelő nyugatos magyarságával, csipkés házaival. A régi magyarok mintha jobban ismerték volna ennek a tájnak törvényszerűségeit, mint a mai kor emberei. Hiszen a keleti felvidéki táj a maga tagoltságával és műveltségével, bármily kontrasztot is jelent a Ruténföld szomorúságához képest, mégis elválaszthatatlan egység vele. A Ruténföld és a keleti Felvidék gazdasági, szellemi és politikai egysége mindig nyilvánvaló volt. A Tisza felső folyásától Kassáig, Eperjesig, Bártfáig, Podolinig minden azonos törvények uralma alatt áll s csak a legújabb kor bontotta meg ezeket az összefüggéseket. A fiatal ruszin nacionalizmus irredentája nem is olyan véletlenül emlegeti Eperjessre, Bártfára vonatkozó és a Szepességig elnyúló igényeit. A keleti szlovák nép és a ruszinok közötti rokonság félreismerhetetlen; sok helyütt csak a hit — a római, vagy a görög katolikus rítus emel különbséget. Mintha a löcsei, késmárki, podolini vásárookra alájövő ruszinok a maguk primitív és ősi paraszti létében maguk is némán hirdették a szétszakíthatatlan keleti Felvidék egységét. Mintha a sokszor Biharig, Szabolcsig, Gömörig, Korompáig, Rozsnyóig elnyúló ruszin szigetek, szorvánok szelid és olvadékony népe ugyanezekről az összefüggésekről tanúskodnék. Az „Oraszi” nevű magyar falvak is nyilvánvalóan távoli ruszin eredetűek. S mintha a szepesi, gömöri görögkatolikus szlovákok (elszlovákosodott ruszinok) éppen így megmutatnák a föld és a nép törvényeit értőnek az egyetemes Magyarország népeket összefogó, összekavaró egységét, szétszakíthatatlanságát. A Tiszán aláereszkedő ruszin tulajdosok is mintha figyelmeztetnének: a régi Magyarországon a kisebb, szűkebb népi tájházak sohasem jelentettek elkülönülést, csak a nagyobb közösségekben való egyenjogú részvételt. A népek, vidékek közötti összekapcsolódások, átmenetek pedig

mind a Kárpátok gyűrűje által fogóznak a középponti magyarság felé.

Ez a föld nemcsak a Felvidék és Erdély szabadságharcainak volt otthona; de tanúja volt még a középkor századaiban annak is, mint nyúlt bele a magyar nagyhatalom Oroszország dolgaiba, mint jártak erre Halics, Kíev felé Kálmán király és II. Endre hadai. Később meg látta Koriatovics Tódor podoliai herceget, akinek Nagy Lajos

király adott menedéket s akinek alapítása, a munkácsi kolostor ma is főnáll; ha voltak is előbb ruszin beszivárgások, mégis ez a nagy telepítés — 40.000 ruszin család jött Magyarországra ekkor —, vetette meg a mai ruszin népiség alapjait. Akárcsak a mai szlovák nép, így lettek a ruszinok is a maguk népi és szellemi létében a magyar államiség produktuma és ez a történelmi hagyomány ma is kötelező.

Mátyás király, a szegény nép hőse...

Mi sem szemlélteti jobban a ruszin népnek és földnek Magyarországgal és a magyarsággal való szeretetteljes kapcsolatát, mint az, ahogy Mátyás király a szegény ruszin nép emlékeztetésében él. A nagy király joggal mondhatta önmagáról, hogy „nála jobban még senki sem ismerte Magyarországot lakosságát” s valóban, ismerte a ruszin népet is, tudta már akkor is sanyarú sorsát és ki is vette az Erdős Kárpátok népét a közvetlen állami adózás kötelezett sége alól. Ukrán történetírók is beismerik, mint például a Prágában működött Jevgennij Perfeckij, hogy ez a tény igen jelentősen közrehat abban, hogy a ruszin nép megőrizhette önálló nemzeti jellegét. A ruszin tradíció tehát nem ok nélkül gondol szeretettel és hűséggel Mátyás királyra. Nem Koriatovics Tódor a ruszinok nemzeti hőse, de a nagy magyar király. Koriatovics Tódorról tudnak a tudósok és a ruszin szerzetes történetírók, de a nép, az egyszerű nép csak Mátyás királyról regél s világosan látja, hogy vele együtt meghalt az igazság is... Egyetlen politikai élménye a népnek a legújabb korig Mátyás király volt és mellette természetesen Rákóczi Ferenc. Nagyon figyelemreméltó, hogy a Magyarországot környező szláv népekben — melyek valaha szeretetben és békében éltek a magyarsággal —, milyen nagy és szép az emlékezete a Hunyadi háznak; a ruszin nép Mátyás királyról szóló emlékezése méltó párként csatlakozik a szerb és horvát nép Hunyadi Jánosról és Mátyásról szóló meséihez, dalaihoz.

A ruszin Mátyás-monda a királyt egészen a ruszin nép sajátjának tartja — s ez világos jele annak a mélyszéles azonosságnak, ahogy régen a ruszinok (s ugyanez a helyzet a szlovákok esetében is...) azonosították magukat Magyarországgal. A ruszin monda szerint Mátyás király ruszin eredetű, „oros hitű” szolgáló volt az ungmegyei Orichivceében. Egyszer csak hallja, hogy meghalt a magyar király és királyválasztás lesz Budán. Szólt a gazdájának, menjenek fel Budára, megnézni a királyválasztást és a koronázást. De a gazdája nem akart a hosszú út miatt. Csak akkor megyen, mondotta, hogy a kis vessző a szolgáló kezében gyökeret ver a réten és kivrágzik. Mátyás rögtön elültette és hamar zöldbe is borult és kivrágzott. Erre elmentek Budára. Az urak tanakodtak, ki legyen a király; nem tudtak dönteni. Erre feldobták a koronát; az lesz a király, akinek feje megakad. A korona Mátyás fejére esett. De Mátyás szegény

fiú volt, rongyos volt; hát az urak megfogták és kidobták az országgyűlésről. Újra feldobták a koronát: újra Mátyás fejére szállt; újra elveszik tőle. Csak mikor harmadszorra is kinyilatkoztatta a sors Mátyás királyságát, erre békéltek meg. A mánások nem akarták, hogy király legyen a szegény ruszin fiúból s csak nehezen hajoltak meg a sors rendelese előtt. Mátyás első királyi tette népének szólt. Ung megye egy várában,

Makovica és a Rákócziak

És így lehetne folytatni a magyar szellemi hatások és a ruszin nép érintkezéseinek sorát. El lehetne mondani, hogy Bethlen Gábornak köszönhető a ruszin vallásos irodalom fellendülése; úgy él e korszak egyházi irodalma, mint „Bethlen Gábor aranykora” — Zlatij vjek Bethlen Gábora... El lehetne mondani, micsoda mélyszéles szeretettel övezi a ruszin parasztság ma is Rákóczi Ferenc emlékeztét és utalni lehetne rá, mint tünik fel a nagy fejedelem alakja a ruszin parasztszék meséiben, emlékeztetéseiben, mint az emberi és szociális igazság megszemélyesítője, a szegény nép hőse. S Rákóczi Ferenc is mindig könnyesen emlékezett leghűbb jobbágyaira — gens fidelissima — ahogy megőrkítette őket emlékirataiban.

Avagy az sem érdektelen, hogy el tovább a magyar-ruszin hagyomány és közös életforma az északsárosi makovici járás szerény dombjai, faházai, fatemplomai, öreg kolostorai között. A zborói kastély és a híres száz hársfa körül máig is hű és emlékező jó nép lakik. Talán az egész ruszin népnél itt őrző-

Krudy Gyula igazsága...

Ha ennek a földnek lelkét ismerni akarjuk, vegyük csak elő legnagyobb és legkevésbé méltányolt íróink egyikének, Krudy Gyulának írásait. „Magyar, magyar akar itt lenni mindenki...” írta erről a földről Krudy Gyula, aki ismerle a „nemzet lelkét északeleten...” El-elkalandozott ez a szabolcsi fi erre is. Mikszáthnál is jobban értette ezt a népet, ezt a földet. Ha Mikszáth elsősorban a nyugati Felvidék népének írója, Krudy Gyula a keleti Felvidéké. Szerette a szepesi öreg városokat, a csillagzó, szeszélyes folyókat, értette az erdők és a harangok szavát, közel volt a néphez és az Istenhez és megérezte a havasi legelőket, a pásztortilinkókat, a nehéz kolompok üzeneteit. Tudta, érezte, milyen a lélek errefelé és ha gavalléros kedvé-

Nyeickén székelt „Pohan-Divka”, a Pogánylány, aki nagyon sanyargatta a szegény népet. Ez a Pogánylány török eredetű és török hitű volt. Mátyás elindult ellene, a Pogánylány megijedt és elmenekült; de Mátyás utána, megfogja és levágja fejét. Am emiatt hadba keveredett a török királlyal és ez is nekiment szegény Magyarországnak, mert a Pogánylány rokona volt. Foglyul ejtette Mátyást, de az ügyesen kiszabadult és leverte a törököt...

Eddig a mese. Benne lehetetlen meg nem látnunk a kor nagy élményeinek nyomait (pl. Mátyás fogsága Hunyadi János fogságának utóérzése...). Lehetetlen nem éreznünk a mesében a nép csálhatatlan igazságérzetének és szociális szemléletének, a „szociális” és igazságos király iránti végtelen szeretetének emlékeit. Jellegzetes esete ez a mese — németül és németesen szólva — az úgynevezett „Versunkenes Kulturgut”-nak a felső rétegek eredményei, élményei leszállanak a nép közé, ott sajátos életet nyernek a nép alakító szelleme által s külön élnek évszázadokon át tovább önálló életet. Akárcsak a ruszin fatemplomokon is folyton viszatérnek a kassai, bártfai és eperjesi gótika és barokk motívumai, ahogy azokat a vásárkor meglátta és örökre megcsodálta a névtelen és szerény faragó parasztművész.

dött meg legjobban a régi magyar viselet, a valahai úri és hadi viseletek népvé lett származéka. Nem véletlen, hogy a ruszin-magyar közös történet és szent földjére miért gondolt oly vágyva a ruszin irredenta. Hiszen itt 23.000 ruszin lakik, mintegy 75 községben és ezek sorsa bizonytalan, hiszen nem lehetnek a most újjáéledt ruszin-magyar közösség tagjai. Figyelemreméltó, mennyi itt a magyar nevű ember; Rákóczi régi katonáinak utódai ezek és már eredetükben is mutatják a ruszin-magyar sorsközösséget. Egyszer Rákóczi Julia unokája, egy Aspremont gróf megakadt itt a feneketlen sárban, amint Zboróra utazott; a köréje gyűlt parasztszék bambán és ellenszenvesen nézték az úri hintót. A gróf egyszerre feláll és leszól: „hát így hagyjátok itt Rákóczi unokáját...” Mire az emberek szeretete, lelkesedése nem ismert határt; persze hogy kihúzták a hintót a sárból. Ami viszont nem tetszett királynőnek, Mária Teréziának, aki minden jósága mellett sem volt kegyelmes szívé a kurucokhoz; le is hordta alaposan Aspremontot...

ben lengyel és magyar urakkal is mulatott írásában ez a nagy művész, különösképpen szerette a ruszin népet, Európa legszegényebb és leghűbb kis nemzetét. Tudta, mit is jelent az, ha a ruszin azt mondja dícséretül valakire: „Olyan, mint egy magyar...” s tudta, mennyire közel van Istenhez falvai, legelői, erdei, fatemplomai között ez a bőjtől, alázatos, szelid nép, melyet nála jobban senki sem érthetett. Tudta Mária-Pócs misztériumát ez a szabolcsi fi (akárcsak Ady Endre) és éppen mert szabolcsi volt, hát nagyon is közel volt ehhez a földhöz.

melyhez csak mélyszéles érzellemmel közeledhetik az ember; a rideg értelem nem tudja ezeket az erdőket, hegyeket, ezeket a jó embereket megérteni...

Ezért nem értették meg őket a nagyon okos csehek. A maguk merev racionalizmusával idegenül állottak a hegyek és évszázadok természeti és népi misztériuma előtt. Ivan Olbricht, a modern szociális cseh trók legnagyobb kísérletet tett arra, hogy megértse ezt a földet és könyvei valóban érdekes dokumentumát adta a csehszlovákiai ruszin állapotoknak. Olbricht lázadó író és keserűen ír a cseh nagytőke és gyarmatosító hatalom itteni politikája ellen. Szép regényének hőse, Suhaj, a betyár a szabadságért és emberiségért küzd az urak ellen. Egy másik riportkönyvében világosan és élelemjűen megmutatja a föld sebeit; az öreg falvak, kakukos erdők, az éhség, a cseh bürokrácia, a zsidó kiszípolozás, az alkoholizmus, a faluba betört industrializmus és nagyváros kevert és zavart tünete a szociális realizmus őszinte erejével. Őszinteségére jellemző, hogy igen elismeri és méltányolja Egan Ede emlékeztetését a ruszin nép érdekében. De mégis: minden során érezni az idegenséget, a távolságot; nem az értelem melege, de egy hideg humanista értelem általánossága vezeti. Véle szemben a kevésbé merev és teoretikus Krudy Gyula írásai adják a Ruténföld örök, igazi arcát, ahogy az a magyar történelemben megjelent.

Bródy Andrást ünnepelte a ruszinszkóik egyesülete

Bródy András volt ruszin miniszterelnök szombaton délelőtt megjelent a Magyarországi Ruszinszkóik Egyesületében, ahol nagy ünnepéssel fogadták. Dr. Illés József egyetemi tanár meleg szavakkal köszöntötte a ruszinok mártír-vezérét. Bródy András válaszában hangoztatta, hogy ő ruszin, de magyar nevelésű, magyar mentalitású ruszin. Kérte az egyesület lelkes támogatását a ruszinok érdekében ezentúl is kifejtendő, magyar hazafias szellemű áthatott munkájához. Ezután még többen köszöntötték Bródy Andrást.

Fényes fogadtatásra készül London a francia köztársasági elnök látogatása alkalmából

Londonból jelentik: Az angol uralkodó pár és a kormány fényes ünnepségeket tervez Lebrun francia köztársasági elnök és neje londoni látogatása alkalmából.

Az elnöki pár március 21-én délután 3 órakor érkezik a londoni Victoria-pályaudvarra, amelynek ünnepélyes, díszített csarnokában VI. György király és Erzsébet királyné, Neville Chamberlain miniszterelnök, a kormány tagjai fogadják az elnöki párt.